FIL-PRIM AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

SEDE KOSTITUZZJONALI

IMĦALLEF

ONOR. IAN SPITERI BAILEY LL.M. LL.D.

Illum l-Erbgha, 09 ta' Frar, 2022

Kawża Nru. 1

Rik. Nru. 77/2019ISB

B. Grima & Sons Limited (C 34602)

vs

L-Avukat Generali u b`digriet moghti fit-23 ta` Jannar 2020 l-isem tal-intimat "L-Avukat Generali" gie jaqra "L-Avukat tal-Istat"

u

b`digriet moghti fit-13 ta` Gunju 2019 giet kjamata fil-kawza Concorde Developments Limited (C-38024)

Din is-sentenza qed tinghata wara li l-Qorti Kostituzzjonali bghatet l-atti lura quddiem din il-Qorti sabiex jigi deciz jekk, il-Prim Awla tal-Qorti Civili, fil-kawza 572/2011 deciza fis-27 ta' Jannar 2017, kisritx id-drittijiet fondamentali tas-socjeta' rikorrenti ai termini tal-Artikolu 39(2) tal-Kostituzzjoni u l-Artiklu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropeja meta allegatament naqset milli taghtiha d-dritt illi tiggustifika l-kontumacja taghha f'dak il-proceduri.

Il-Qorti :

Rat ir-rikors tas-socjeta` rikorrenti prezentat fl-14 ta` Mejju 2019 li jaqra:

1. Illi r-rikorrenti qeghdin iressqu dan ir-rikors peress li fil-proceduri fl-ismijiet `Concorde Developments Ltd` vs. B. Grima & Sons Limited` (Rik Gur 572/2011) gew lezi d-drittijiet fundamentali taghha b`mod partikolari d-dritt ghal smigh xieraq u imparzjali hekk kif imhares permezz tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni.

2. Ili l-isfond ghal dan l-ilment huwa li fil-proceduri fuq imsemmija rrizulta li r-risposta guramentata tar-rikorrenti giet ipprezentata fir-Registru gurnata wahda wara li ghalaq it-terminu ta` ghoxrin (20) gurnata ghar-risposta mid-data tan-notifika.

3. Illi minhabba f`hekk, fl-ewwel dehra tal-5 t`Ottubru 2011, fuq talba verbali tal-avukat ta` `Concorde Developments Limited`, ir-risposta guramentata tar-rikorrenti giet sfilzata b`mod immedjat minn din l-Onorabbli Qorti u l-kumpannija esponenti tpoggiet fi stat ta` kontumacja u fl-istess waqt giet michuda wkoll it-talba ghall-gustifikazzjoni tal-kontumacja. Dak li gara f`dawk il-ftit minuti kellu konsegwenzi serji u gravi ghar-rikorrenti li ghadhom isofru l-pregudizzju taghhom sal-lum.

4. Illi f`hakka t`ghajn ir-rikorrenti gew effettivament imcahhda mid-dritt li jiddefendu l-kawza meta fis-seduta tal-5 t`Ottubru 2011 il-Prim`Awla tal-Qorti Civili, sfilzat ir-risposta guramentata taghhom u, b`interpretazzjoni hazina tal-ligi (Art. 158 tal-Kap. 12) cahdet ukoll it-talba tar-rikorrenti sabiex jiggustifikaw il-kontumacja. Dan imbaghad wassal ghas-sentenza tat-2 t`Ottubru 2012 fejn ir-rikorrenti gew ikkundannati jhallsu s-somma ta` €84,131 lil `Concorde Developments Ltd`.

5. Illi fl-istadju tal-appell, fis-sentenza tas-27 ta` Jannar 2017, l-Onorabbli Qorti tal-Appell Superjuri minkejja li qablet mar-rikorrenti li l-Onorabbli Prim`Awla tal-Qorti Civili interpretat b`mod zbaljat l-Art. 158 tal-Kap 12, cahdet dik il-parti tal-appell billi kkonkludiet, ukoll b`mod zbaljat, li r-rikorrenti kienu nghataw id-dritt jiggustifikaw il-kontumacja taghhom izda naqsu milli jgibu l-provi ghal dan. L-appell intlaqa` in parti fuq il-mertu u r-rikorrenti giet ikkundannata thallas lil Concorde Developments Ltd. is-somma ta` €47,821 bl-imghax mit-2 t`Ottubru 2012.

6. Illi meta dan l-izball tal-Onorabbli Qorti tal-Appell Superjuri gie rilevat fi stadju ta` ritrattazzjoni, l-istess Onorabbli Qorti naqset milli tifhem l-ilment tar-rikorrenti u fis-sentenza tat-2 ta` Marzu 2018, cahdet l-ilment tar-rikorrenti ghar-raguni li : "mill-atti tal-kawza ma tirrizulta li tressqet ebda prova sabiex tittenta tiggustifika l-istat kontumaci taghha". Ta` min jinnota wkoll li f`dik is-sentenza giet riprodotta s-sentenza tal-Ewwel Onorabbli Qorti minflok is-sentenza tal-appell tas-27 ta` Jannar 2017 li minnha kienet proprju ntalbet ir-ritrattazzjoni.

7. Illi kif diga` gie sostnut ripetutament mir-rikorrenti, fis-seduta tal-5 t`Ottubru 2017, huma ma thallewx iressqu provi fuq il-kwistjoni tal-kontumacja hekk kif jidher ovvju mill-verbal ta` dakinhar tal-Prim`Awla tal-

Qorti Civili, li b`interpretazjoni u applikazzjoni zbaljata tal-Art. 158 tal-Kap. 12 cahdet it-talba ghall-gustifikazzjoni tal-kontumacja dak il-hin stess waqt is-seduta. B`hekk mhuwiex gust dak li gie konkluz mill-Onorabbli Qorti tal-Appell Superjuri kemm fi stadju ta` appell u kif ukoll fi stadju ta` ritrattazzjoni, peress li r-raguni li ma tressqet ebda prova ghall-gustifikazzjoni ta` kontumacja kienet li ma thallietx taghmel dan mill-Ewwel Onorabbli Qorti b`interpretazzjortt u applikazzjoni zbaljata tal-Art. 158 tal-Kap. 12.

8. Illi l-kumpannija esponenti lanqas thoss li huwa gust fil-konfront taghha dak li nghad mill-Onorabbli Qorti tal-Appell Superjuri fil-konkluzjoni tas-sentenza (ritrattazzjoni) tat-2 ta` Marzu 2018 fejn inghad : "Ghandu jizdied li l-kwistioni tal-kontumacja ma kienx il-fattur determinanti fis-sentenza in kwistjoni kif jidher car mill-istess sentenza fuq riprodotta li ghaddiet sabiex b`mod ezawrienti tindirizza l-mertu tal-kawza."

9. Illi ghalkemm huwa minnu li kemm l-Ewwel Onorabbli Qorti u kif ukoll l-Onorabbli Qorti tal-Appell Superjuri ghamlu ezami akkurat tal-provi fuq il-mertu xorta wahda jibqa` l-fatt li minhabba l-istat kontumacjali impost fuq ir-rikorrenti, il-Qrati dejjem kellhom quddiemhom verzjoni wahda, u cioe` l-provi migjuba biss minn Concorde Developments Ltd. B`hekk, kwalunkwe ezami fuq il-mertu, profond u mirqum kemm seta` kien, kien dejjem wiehed zbilancjat u imparzjali a favur ta` Concorde Developments Ltd.

10. Illi f`kull kaz, anke` jekk ghas-sahha tal-argument il-Qrati kienu korretti f`kull stadju (li ma kienux), xorta wahda jibqa` l-fatt li l-prezentata ta` risposta mahlufa gurnata wahda (1) tard m`ghandha qatt twassal ghal dak li gara. Il-mod kif gie applikat u interpretat l-Artikolu 158 tal-Kap 12 f`din il-kawza fil-konfront tar-rikorrenti kiser b`mod gravi u serju d-dritt taghha ghal smigh xieraq u imparzjali u kif ukoll il-principju sagrosant tal-audi alteram partem`. F`dan il-kaz qatt ma kien hemm dubju li r-rikorrenti kienu qeghdin jopponu u jikkontestaw it-talba ta` Concorde Developments Ltd., tant li pprezentaw ukoll risposta mahlufa.

11. Illi inoltre`, il-proceduri legali fl-ismijiet `Concorde Developments Ltd` vs. B. Grima & Sons Limited` (Rik Gur 57212011) inbdew bhala ritaljazzjoni tas-sid beneficcjarju tal-istess `Concorde Developments Ltd`, Jeremy J. Debono in segwitu ghall-proceduri fl-ismijiet `B. Grima & Sons Limited vs. Jeremy J. Debono et` (Rik. Nru. 373/2011 SM/FDP - Diff. 23/10/2019) li ghadhom pendenti quddiem il-Prim`Awla tal-Qorti Civili (bi ksur ukoll tal-istess artikoli tal-Kostituzzjoni u l-Konvenzjoni li fuqhom imsejjes dan ir-rikors minhabba dewmien ezagerat (zmien ragonevoli), anke` meta mqabbel mal-fatt li l-proceduri mertu ta` dan ir-rikors gew ezawriti. Mill-atti taz-zewg kawzi jidher bic-car li hemm konnessjoni fuq il-mertu, u dan kif ser jigi ampjament ippruvat waqt is-smigh ta` din il-kawza. B`hekk ma kien hemm ebda dubju li r-rikorrenti kellhom kull interess jikkontestaw il-kawza ta` `Concorde Developments Ltd`.

12. Illi r-rizultat ta` dan kollu huwa li r-rikorrenti kienu kostretti jhallsu s-somma ta` madwar sebghin elf Euro (€70,000) lil Concorde Developments Ltd li kellha titolu ezegwibbli (sentenza finali) fil-konfront tar-rikorrenti. Dan oltre` ghall-ispejjez konsiderevoli li akkumulaw f`kull stadju tal-proceduri u li dejjem ghamlu tajjeb ghalihom ir-rikorrenti. Il-pagament a favur ta` Concorde Developments Ltd gie finalizzat f`Dicembru 2018 bl-izbank u thassir tal-garanzija bankarja li kienet saret ghall-finijiet tar-ritrattazzjoni..

13. Illi f`kull kaz l-uniku rimedju effettiv f`dan l-istadju ghar-rikorrenti huwa li jitpoggew fl-istat li kienu qabel inbdew il-proceduri legali fuq imsemmija fl-ismijiet `Concorde Developments Ltd` vs. B. Grima & Sons Limited` (Rik Gur 572/2011) permezz ta` kumpens xieraq li jirrifletti t-telf finanzjarju li sofrew ir-rikorrenti permezz ta` tali proceduri, u dan bla hsara ghall-principju sagrosant li l-istess proceduri llum huma `res judicata` bejn il-partijiet.

14. Illi r-rikorrenti m`ghandhom ebda mezz iehor xieraq ta` rimedju disponsibbli ghalihom sabiex jindirizzaw u jikkontestaw il-ksur tad-drittijiet fundamentali taghhom mertu ta` dan ir-rikors, u b`hekk kienu kostretti jirrikorru ghal dan irrimedju.

Ghaldaqstant, kemm ghar-ragunijiet indikati f`dan ir-rikors u kif ukoll ghal dawk li jistghu jingiebu matul is-smigh ta` dan ir-rikors, ir-rikorrenti qeghdin umilment jitolbu li din l-Onorabbli Qorti :

(1) Tiddikjara u tiddeciedi li r-rikorrenti m`ghandhom u qatt ma kellhom ebda mezz iehor xieraq ta` rimedju disponsibbli ghalihom sabiex jindirizzaw u jikkontestaw il-ksur tad-drittijiet fundamentali taghhom mertu ta` dan ir-rikors, u b`hekk kienu kostretti jirrikorru ghal dan ir-rimedju.

(2) Tiddikjara u tiddeciedi li fil-proceduri fl-ismijiet `Concorde Developments Ltd` vs. B. Grima & Sons Limited` (Rik Gur 572/2011) gew lezi d-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti ghal smigh xieraq u imparzjali hekk kif imharsa permezz tal-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni.

(3) Tiddikjara u tiddecedi li permezz tal-imsemmija proceduri legali r-rikorrenti B. Grima & Sons Ltd. sofrew pregudizzju u telf finanzjarju minhabba li gew lezi d-drittijiet fundamentali taghhom ghal smigh xieraq u imparzjali hekk kif imharsa perrmezz tal-Artikolu 39 tal-Kostittuzzjoni u l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni.

(4) Tillikwida b`mod effettiv kumpens gust u xieraq spettanti lir-rikorrenti minhabba dan il-ksur tad-drittijiet fundamentali taghhom, bl-uniku rimedju effettiv jkun li jregga` lir-rikorrenti fl-istadju li kienu qabel inbdew il-proceduri fuq imsemmija fl-ismijiet `Concorde Developments Ltd` vs. B. Grima & Sons Limited` (Rik Gur 572/2011), u b`hekk tali kumpens ghandu jirrifletti t-telf finanzjarju li sofrew ir-rikorrenti permezz ta` tali proceduri.

(5) Tordna lill-intimat ihallas il-kumpens hekk likwidat lir-rikorrenti.

(6) Taghmel dawk l-ordnijiet, tohrog dawk l-atti u taghti dawk id-direttivi u r-rimedji l-ohra kollha li tqis xierqa u opportuni.

Rat ir-**risposta** li pprezenta tal-Avukat tal-Istat (gia Avukat Generali) tat-28 ta` Mejju 2019 li taqra:

Illi l-lanjanza tar-rikorrenti hija msejsa fuq l-allegazzjoni li fil-proceduri fil-Qorti Civili fl-ismiiiet "Concorde Developments Ltd vs. B` Grima & Sons Limited" (rikors mahluf numru 572/2017 gew lezi d-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti b`mod partikolari d-dritt ghal smigh xieraq u imparzjali hekk kif imhares permezz tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni, u dan essenzjalment peress illi fil-kawza msemmija hija tpoggiet fi stat ta` kontumacja.

Illi l-pretensjonijiet u t-talbiet kollha tar-rikorrenti huma nfondati fll-fatt u fid-dritt u ghandhom jigu respinti minn din l-Onorabbli Qorti u dan ghar-ragunijiet segwenti li qeghdin jinghataw minghajr pregudizzju ghal xulxin :

1. Illi in linea preliminari, in-nuqqas ta` ntegrita` tal-gudizzju peress illi in vista tal-fatt illi l-qofol ta` din il-kawza titratta dwar fatti u allegazzjonijiet illi fihom kienu involuti terzi senjatament is-socjeta` Concorde Developments Ltd u peress illi l-ezitu ta` dawn il-proceduri jista` jkollhom effett fuq l-imsemmija socjeta`, l-esponent ihoss illi din is-socjeta` kellha tkun parti minn dawn il-proceduri.

2. Illi fil-mertu l-esponent jecepixxi illi d-dritt tas-socjeta` rikorrenti li tidher ghall-process gudizzjarju u tiddefendi ruhha kontra t-talbiet li saru kontriha ma jistghux jitqies f`termini assoluti.

3. Illi fil-kaz odjern ma tezisti ebda vjolazzjoni tad-dritt fondamentali ghal smigh xieraq, la taht il-Kostituzzjoni u lanqas taht il-Konvenzjoni u dan peress illi kienu n-nuqqasijiet tas-socjeta` rikorrenti stess li wassluha ghas-sitwazzjoni taghha.

4. Illi ghalkemm ir-rikorrenti giet debitament notifikata bil-proceduri kontriha u kellha kull dritt li tikkontesta l-azzjoni, kienet hi stess li kolpozament naqset milli timxi mat-terminu stabblit fl-artikolu 158(1) tal-Kap. 12 tal-Ligijiet ta` Malta. Wara li hija stess naqset milli tressaq id-difiza formali taghha fit-termini mposti fil-ligi, ma tistax tilmenta li hi giet b`xi mod pregudikata. Tali qaghda hija biss rizultat tal-ghemil taghha u dan peress illi l-isfilz tan-nota ta` eccezzjonijiet taghha sehh biss b`konsegwenza tan-nuqqas tar-rikorrenti li timxi ma` dak stipulat fl-artikolu 158(1) tal-Kap. 12 tal-Ligijiet ta` Malta.

5. Illi l-atti ta` dawn il-proceduri ma juru l-ebda sforz u ebda volonta` min-naha tas-socjeta` rikorrenti sabiex l-istat ta` kontumacja taghha tigi sanata u terga` tidhol fil-kawza bhala parti ntegrali. Wara li n-nota ta` eccezzjonijiet giet sfilzata fl-udjenza tal-5 ta` Ottubru 2011, is-socjeta` rikorrenti ghalkemm fil-poteri taghha, ma ressqet ebda talba formali sabiex tiggustifika l-kontumacja u dan kif setghet taghmel ai termini tal-artikolu 158(10) tal-Kap. 12 tal-Ligijiet

ta` Malta. L-ghodda procedurali kienet hemm u s-socjeta` rikorrenti setghet tuzahom izda l-istess socjeta` ghazlet li ma tressaqx rikors biex tippustifika l-pozizzjoni taghha.

6. L-esponent jeccepixxi wkoll illi s-socjeta` attrici falliet ukoll ghaliex ebda rapprezentant taghha ma deher la fl-ewwel jum appuntat mill-Ewwel Qorti ghas-smigh tal-kawza u lanqas fis-seduti sussegwenti.

7. Illi s-socjeta` rikorrenti diga` ressqet l-ilment dwar l-allegat ksur tad-dritt taghha ghal smigh xieraq fil-proceduri fil-kawza Concorde Developments Limited vs B. Grima and Sons Limited` quddiem il-Qorti tal-Appell permezz tal-ewwel aggravju fl-appell li hija ghamlet mis-sentenza tal-Prim Awla tal-Qorti Civili fil-konfront taghha tat-2 ta` Ottubru 2012. Il-Qorti tal-Appell iddecidiet dan il-punt fis-sentenza taghha tas-27 ta` Jannar 2017 u sabet illi l-ilment tas-socjeta` konvenuta rigward l-allegat nuqqas ta` smigh xieraq mhuwiex gustifikat u dan peress illi kienu l-istess nuqqasijiet tas-socjeta` rikorrenti li wassluha ghas-sitwazzjoni taghha (ara fol. 18 tas-sentenza).

8. Illi l-esponent jishaq ukoll illi l-fatt illi r-rikorrenti kienet kontumaci fil-proceduri quddiem il-Qorti Civili ma jfissirx illi hija tilfet id-drittijiet kollha taghha jew li giet meqjusa li ammettiet jew li allura l-kaz kien wiehed fejn mhumiex qed jikkontestaw it-talbiet attrici. Skont il-gurisprudenza nostrana il-fatt li persuna tkun kontumaci hija xorta meqjusa bhala kontestazzjoni u allura l-attur xorta wahda jibqaghlu l-oneru li jressaq provi sodisfacenti in sostenn tat-talba tieghu. Min-naha tieghu l-kontumaci ghandu l-fakolta` li jiddefendi ruhu permezz ta` nota ta` sottomissjonijiet fl-ahhar stadju tal-kawza u anke permezz ta` appell li jista` jsir mis-sentenza li eventwalment tinghata kif fil-fatt ghamlu r-rikorrenti fil-kaz odjern.

9. Illi l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni huma ntizi li jassiguraw li matul il-process gudizzjarju l-persuna in kwistjoni tkun inghatat smigh gust fejn kellha l-garanziji kollha naxxenti mid-dritt sancit fl-artikolu 39 tal-Kostitazziori u l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem. L-artikolu 6 tal-Konvenzjoni Ewropea dwar id-Drittijiet tal-Bniedem u l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni huma artikoli li jitrattaw l-procedura li tkun giet uzata sabiex il-Qorti tasal ghad-decizjoni taghha fl-intier taghha u dan sabiex jigi stabbilit jekk kienx hemm lezjoni tal-msemmija drittijiet fundamentali o meno. Ghaldaqstant huwa erronju li wiehed jiehu episodju partikolari u jishaq fuqu minghajr ma jara t-totalita` tal-proceduri. Jinghad hawnhekk illi sabiex ikun jista` jigi stabbilit jekk hemmx lezjoni tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 5 tal-Konvenzjoni Ewropea tad-Drittijiet tal-Bneidem wiehed irid jezamina l-proceduri fit-totalita` taghhom. Fil-kaz odjern meta wiehed jara t-totalita` tal-proceduri jirrizultali ma hemm ebda lezjoni tad-drittijiet fundamentali tar-rikorrenti.

10. Illi f`kull kaz ma kien hemm ebda ksur tad-drittijiet fondamentali tar-rikorrenti, la taht il-Kostituzzjoni u lanqas taht il-Konvenzjoni, u ghalhekk it-talbiet taghhom ghandhom jigu michuda.

11. Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

12. Bl-ispejjez.

Rat illi kienet ordnata l-kjamata fil-kawza tas-socjeta` Concorde Developments Limited u ghalhekk l-ewwel eccezzjoni preliminari kienet irtirata.

Rat ir-**risposta** li pprezentat is-socjeta`kjamata fil-kawza Concorde Developments Limtied (C 38024) fl-10 ta` Lulju 2019 li taqra:

1. Illi t-talbiet tal-kumpanija rikorrenti huma nfondati fil-fatt u fid-dritt u ghandhom jigu michuda bl-ispejjez kontriha.

2. Fl-ewwel lok jinghad li jekk hemm xi ksur ta` drittijiet fundamentali, dawn ma jistghu qatt jigu mputati lill-kumpanija intimata izda lill-Istat.

3. Illi jinghad ukoll li l-kumpanija rikorrenti ghandha tindika liema wahda mill-proceduri li hija ssemmi bhala li gew lezi d-drittijiet fundamentali taghha u cioe` dawk il-proceduri maghmulin quddiem l-Onorabbli Prim` Awla tal-Qorti Civili, dawk maghmulin quddiem l-Onorabbli Qorti tal-Appell fi stadju ta` appell mis-sentenza tal-Onorabbli Prim` Awla tal-Qorti Civili jew inkella dawk maghmulin quddiem l-Onorabbli Qorti tal-Appell fi stadju ta` ritrattazzjoni. F`dan ir-rigward, il-kumpanija intimata tifhem li dawn huma diretti lejn il-proceduri li nzammu quddiem l-Onorabbli Prim`Awla tal-Qorti Civili fl-ismijiet Concorde Developments Limited vs B. Grima & Sons Limited [Rik. Mah. Nru. 572/2011) u ghalhekk qieghda zzomm ferm id-dritt taghha li tressaq risposta ulterjuri f`kaz li l-ilment jirrigwarda wkoll xi allegazzjoni ta` ksur ta` drittijiet fundamentali maghmula fl-istadju tal-appell jew tar-ritrattazzjoni tal-kawza hawn appena msemmija.

4. Illi jkun utili wkoll, li f`dan l-istadju, l-Onorabbli Qorti tordna l-allegazzjoni tal-atti processwali kollha fl-ismijiet Concorde Developments Limited vs B. Grima & Sons Limited [Rik. Mah. Nru. 572/2011) l-ghaliex fir-rejalta`, l-provi f`din il-kawza jridu bilfors jaghmlu referenza ghall-imsemmija atti processwali.

5. Illi fil-mertu jinghad li l-kumpanija rikorrenti ma tistax, ghan-nuqqasijiet taghha, issa tuza dawn il-proceduri sabiex tipprova tottjeni rimedju kostituzzjonali u titlob it-thassir tal-proceduri kollha antecedenti ghal dawk odjerni bejn il-partijiet.

6. Illi ukoll, fil-mertu, u dan b`referenza ghall-verbal tal-kawza fuq imsemmija tal-Onorabbli Prim` Awla tal-Qorti Civili datat 5 ta` Ottubru 2011 indikat mill-kumpanija rikorrenti, jinghad li kienu saru zewg talbiet f`dik is-seduta. Wahda mill-kumpanija Concorde Developments Limited u ohra mill-kumpanija B. Grima & Sons Limited. Dawn iz-zewg talbiet, li jirrizultaw mill-imsemmi verbal kienu dawn :

L-Ewwel Talba maghmula mill-kumpanija intimata odjerna, allura attrici :

"Dr. Kevin Camilleri Xuereb jirrileva illi n-nota ta` eccezzjonijiet gietipprezentata tard b`gurnata u ghalhekk jitlob l-isfilz". (sottolinejar u enfazi tal-intimata).

<u>It-Tieni Talba maghmula mill-kumpanija rikorrenti odjerna, allura konvenuta</u>:

"Dr. Tonio Cachia jirrileva illi hekk jidher mill-atti izda s-socjeta` konvenuta halfet l-eccezzjonijiet fit-terminu preskritt izda ghal xi raguni t-timbru tal-Qorti qed jirrifletti mod iehor. Itlob li jiggustifika l-kontumacia". [sottolinejar u enfazi tal-intimata).

<u>Id-digriet tal-Prim` Awla tal-Qorti Civili</u>

"Il-Qorti wara li semghet id-difensuri tal-partijiet tiddikjara li f`dawn ic-cirkostanzi il-ligi hi cara u ma ghandhiex il-jedd jew fakulta` li tuza d-diskrezzjoni taghha biex tissana dak li l-ligi tikkmanda b`mod car. Ghalhekk fic-cirkostanzi l-Qorti tilqa` t-talba ghall-isfilz tal-eccezzjonijiet tas-socjeta` konvenuta stante li pprezentati tardivament u tordna li l-eccezzjonijiet jigu imnehhija mill-atti". (sottolinejar u enfazi tal-intimata).

Jigifieri, mhux minnu li l-Onorabbli Prim` Awla tal-Qorti Civili cahdet it-talba tar-rikorrenti ghal gustifikazzjoni tal-kontumacja. Proprjament ma kienx hemm decizjoni u l-kumpanija rikorrenti qatt ma ghamlet xi rikors biex titlob lill-qorti tiddeciedi din it-talba taghha maghmula fl-imsemmi verbal tal-5 ta` Ottubru 2011 jew inkella tressaq rikors jew provi sabiex tiggustifika l-kontumacja taghha. Dan il-kumpanija rikorrenti qatt ma ghamlitu u ma tistax issa tipprova tuza dawn il-proceduri sabiex tissana dan in-nuqqas taghha. L-Onorabbli Qorti tal-Appell dahlet ukoll fuq dan l-aspett, l-ghaliex dan kien wiehed mill-aggravji mressaq mill-kumpanija rikorrenti odjerna mill-appell maghmul mid-decizjoni tal-Onorabbli Prim` Awla tal-Qorti Civili datata 2 ta` Ottubru 2012, u l-istess Onorabbli Qorti tal-Appell cahdet tali aggravju l-ghaliex ma kienx gustifikat.

7. Illi apparti dan kollu, l-kumpanija rikorrenti diga` kienet resqet l-ilment tal-ksur tad-drittijiet fundamentali taghha quddiem l-Onorabbli Qorti tal-Appell, u dik l-Onorabbli Qorti cahdet dik it-talba peress li skont hi, kienu l-istess nuqqasijiet tal-kumpanija rikorrenti odjerna, f`dawk il-proceduri li wassluha ghas-sitwazzioni taghha.

8. Illi jinghad ukoll li l-kumpanija rikorrenti resqet in-nota ta` sottomissjonijiet taghha quddiem l-Onorabbli Prim` Awla tal-Qorti Civili hekk kif inghalqu l-provi quddiem dik il-Qorti skont il-ligi u sahansitra appellat u anke resqet rikors ghal ritrattazzjoni. Dan kollu juri li mhux minnu kien hemm xi lezjoni tad-drittijiet fundamentali msemmija mill-kumpanija rikorrenti fir-rikors taghha.

9. Illi lanqas ma huwa konsentit ir-rimedju li qieghda titlob il-kumpanija rikorrenti fil-ligi taghna u cioe` li hija titqieghed fis-sitwazzjoni li kienet qabel

inbdew il-proceduri fl-ismijiet Concorde Developments Limited vs B, Grima & Sons Limited (Rik. Mah. Nru. 572/2011).

10. Illi ghalhekk, mehud kollox f`daqqa, u cioe` l-process gudizzjarju shih f`kull stadju tieghu, tal-proceduri fl-ismijiet Concorde Developments Limited vs B. Grima & Sons Limited (Rik. Mah. Nru. 572/2011) ma jistax jinghad li kien hemm xi lezjoni tad-drittijiet fundamentali tal-kumpanija rikorrenti u ghaldaqstant ghandhom ukoll jigu michuda t-talbiet tal-kumpanija rikorrenti bl-ispejjez kontra taghha.

11. Salv ir-rizerva maghmula hawn fuq u salv id-dritt tal-kumpnaija intimata li tressaq risposti ulterjuri kemm ta` fatt u kemm ta` dritt fi stadju ulterjuri skont il-ligi.

Rat illi fl-udjenza tal-15 ta` Lulju 2019 kienet milqugha talba tal-partijiet ghall-allegazzjoni ghall-fini ta` prova ta` l-process tal-kawza fl-ismijiet `*Concorde Developments Limited vs B. Grima & Sons Limited*`, *Rik. Gur. Nru. 572/11 MCH.*

Rat l-atti tal-process allegat.

Rat l-atti kollha ta' din il-kawza, inkluz minn dak deciz fit-30 ta' Gunju 2020 minn din il-Qorti diversament preseduta u dak deciz mill-Qorti Kostituzzjonali fil-25 ta' Frar 2021.

Rat illi fl-udjenza tat-3 ta' Novembru 2021, dehru id-difensuri tal-partijiet kollha u wara sottomissjonijiet maghmula, il-kawza thalliet ghall-llum ghas-sentenza.

Ikkunsidrat:

Illi fid-decizjoni tal-Qorti Kostituzzjonali tal-25 ta' Frar 2021 saret esposizzjoni tal-fatti b'mod qasir imma preciz, u ghalhekk din il-Qorti ser tirriproduci dik il-parti tas-sentenza msemmija (para 2) biex taghmilha taghha ukoll.

2. Il-fatti prinċipali li wasslu għal din il-kawża huma:

2.1 Fil-kawża Concorde Development Ltd vs B. Grima & Sons Limited (Rikors 572/2011) il-kumpanija konvenuta (illum attriċi) ippreżentat tweġiba ġuramentata. Skont it-timbru tar-Reġistru l-att kien preżentat fl-10 ta' Awwissu 2011. Fuq l-istess att hemm timbru ieħor li fid-9 ta' Awwissu 2011 ir-rappreżentant tal-kumpanija ikkonferma t-tweġiba quddiem il-Prokuratur Legali Jean Pierre Busuttil. L-atti juru li n-notifika tar-rikors ġuramentat saret fl-20 ta' Lulju 2020. Ifisser li l-għoxrin jum għall-preżentata tat-tweġiba għalqu fid-9 ta' Awissu 2011.

2.2 Fis-seduta tal-5 ta' Ottubru 2011 saret talba għall-isfilz tat-tweġiba ġuramentata. Dakinhar għall-attriċi deher biss id-difensur tagħha. Il-verbal jaqra:

"Dr Kevin Camilleri Xuereb jirrileva illi n-nota ta' eċċezzjonijiet ġiet ippreżentata tard b'ġurnata u għalhekk jitlob l-isfilz.

"Dr Tonio Cachia jirrileva illi hekk jidher mill-atti iżda s-soċjeta konvenuta ħalfet l-eċċezzjonijiet fit-terminu preskritt iżda għal xi raġuni t-timbru tal-Qorti qed jirrifletti mod ieħor. Jitlob li jiġġustifika l-kontumaċja.

"Il-Qorti wara li semgħet id-difensuri tal-partijiet tiddikjara li f'dawn iċ-ċirkostanzi l-liġi hi ċara u ma għandhiex il-jedd jew fakulta' li tuża d-diskrezzjoni tagħha biex tissana dak li l-liġi tikkmanda b'mod ċar. Għalhekk fiċ-ċirkostanzi l-Qorti tilqa' t-talba għall-isfilz tal-eċċezzjonijiet stante li ippreżentati trdivament u tordna li l-eċċezzjonijiet jiġu imneħħija mill-atti"

2.3 Fis-seduta tat-13 ta' Ġunju 2012 ingħalqu l-provi tal-attriċi u l-Qorti ffissat termini sabiex il-partijiet jippreżentaw noti ta' sottomissjonijiet li ġew preżentati.

2.4 Fit-2 ta' Ottubru 2012 ingħatat is-sentenza.

2.5 B'rikors preżentat fit-22 ta' Ottubru 2012 B. Grima & Sons Ltd appellat mis-sentenza tal-ewwel Qorti. L-ewwel aggravju kien jirreferi għall-ordni dwar l-isfilz tat-tweġiba ġuramentata. F'dak l-aggravju l-appellanti argumentat ukoll li bl-ordni ta' sfilz kienet ġiet preġudikata, u sostniet li dik l-ordni kienet tikser il-jedd tagħha għal smigħ xieraq kif imħares mill-art. 39(2) tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea (Kap.319) (ara paragrafu 8).

2.6 B'sentenza tas-27 ta' Jannar 2017 il-Qorti tal-Appell iddeċidiet dwar dak l-aggravju:

"Illi in kwantu l-appell prinċipali jitratta l-ordni tal-ewwel Qorti tal-5 ta' Ottubru, 2011, għall-isfilz tar-risposta tas-soċjeta konvenuta u konsegwentement l-istat kontumaċi tagħha, <u>minn eżami tal-fatti kif żvolġew quddiem l-ewwel Qorti jirriżulta paċifiku li r-risposta ġuramentata saret tardiva</u>. <u>Għalkemm is-soċjeta konvenuta talbet li tiġġustifika l-kontumaċja, hija illimitat ruħha billi irrilevat li għalkemm l-eċċezzjonijiet ġew maħlufa fit-terminu preskritt, 'għal xi raġuni' t-timbru tal-Qorti jirrifletti mod ieħor.</u> Fir-rikors tal-appell is-soċjeta konvenuta tittanta talloka r-responsabbilta' ta' dan in-nuqqas lir-reġistru tal-Qorti iżda fil-verita' <u>mill-atti tal-kawża ma tirriżulta li tressqet ebda prova sabiex tittenta tiġġustifika l-istat kontumaċi</u>

<u>tagħha</u>. Hija attribwit it-tardivita' għal raġuni vaga, li jista' jfisser ħafna u mhux neċessarjament nuqqas da parti tal-amministrazzjoni tal-Qorti.

....

"Kif ingħad qabel, f'dan il-każ ma saritx il-prova tal-kawża ġusta li setgħet tiġġustifika l-kontumaċja, jew li tali kawża ġusta kienet tikkostitwixxi impediment leġittimu, jew żball invinċibblih li ma jammontax għal kolpa. Għalhekk f'dan il-kaz, is-soċjeta konvenuta ma seħħiliex li tissana l-pożizzjoni tagħha. Ma kien jinkombi fuq ħadd għajr is-soċjeta konvenuta li tiġġustifika r-raġuni l-għala r-risposta tagħha saret tardivament, permezz tal-provi opportuni, kif wara kollox jipprovdi l-Artikolu 158(10) tal-Kodici ta Organizzazzjoni u Procedura Civili. Għalkemm din il-Qorti taqbel mal-argument imressaq mis-soċjeta konvenuta, fis-sens li kontrarjament għal dak li ngħad mill-ewwel Qorti, ai termini tal-imsemmi artikolu tal-liġi, dik il-Qorti għandha l-jedd u l-fakolta' li tuża d-diskrezzjoni tagħha, sabiex tevalwa ċ-ċirkostanzi mressqa quddiemha li jistgħu jwasslu li l-kontumaċja tal-konvenut tiġi sanata, jekk kemm-il darba tirriżulta raġuni tajba, f'dan il-każ is-soċjeta konvenuta falliet, meta naqset li tressaq kwalunkwe prova li setgħet tiġġustifika s-sitwazzjoni tagħha.

Inoltre kif jirriżulta mill-verbal tas-seduta tal-5 ta' Ottubru, 2011, u kif ġustament rilevat mis-soċjeta appellata, fl-ewwel data appuntata għas-smigħ, ħadd mid-diretturi jew rappreżentant ieħor tas-soċjeta konvenuta (għajr għad-difensur legali tagħha), ma ndenja ruħu jidher quddiem l-ewwel Qorti. Dan jikkontrasta sew mal-prinċipju ieħor li jista' jinsilet mill-istess ġurisprudenza ċitata tas-soċjeta u ċioe' li meta konvenut in kontumaċja jidher personalment fl-ewwel appuntament tal-kawża, dan jitqies bħala turija li ma kienx hemm dak id-dispett lejn l-awtorita' tal-Qorti, li jrid jirriżulta sabiex il-kontumaċja ma tiġix ġustifikata.

....

Applikati dawn il-prinċipji għall-każ in eżami, jirriżulta li s-soċjeta konvenuta falliet fuq iż-żewġ fronti, kemm li tressaq provi biex tiġġustifika l-kontumaċja tagħha, kif ukoll fl-ewwel jum appuntat mill-ewwel Qorti, għas-smigħ tal-kawża.

Lanqas ma hu ġustifikat l-ilment tas-soċjeta konvenuta rigward l-allegat nuqqas ta' smigħ xieraq jew li d-deċiżjoni tal-Qorti walet għall-ksur tad-drittijiet tagħha hekk kif sanċiti taħt l-Artikolu 39(2) tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropea, ladarba kienu l-istess nuqqasijiet tas-soċjeta konvenuta li wassluha għas-sitwazzjoni tagħha. L-atti proċesswali jindikaw li hija ġiet debitament

notifikata u li għalkemm kellha l-opportunita' li tiġġustifika n-nuqqas tagħha li tressaq l-eċċezzjonijiet tagħha fil-waqt, hija naqset saħansitra milli tipprova tissana l-pożizzjoni tagħha, u għalhekk imputet sibi.

Isegwi għalhekk, li għalkemm għal raġunijiet differenti, din il-Qorti waslet għall-istess konklużjonijiet tal-ewwel Qorti, li l-eċċezzjonijiet tas-soċjeta konvenuta kellhom jiġu sfilzati mill-atti u għalhekk ma tqisx li dan l-ewwel parti tal-appell prinċipali tas-soċjeta konvenuta, jimmerita li jintlaqa'.

2.7 Fil-21 ta' Ottubru 2017 B. Grima & Sons Ltd ippreżentat rikors ta' ritrattazzjoni minħabba żball ta' fatt (Artikolu 811(l) tal-Kap. 12). L-ilment tagħha kien li ma ngħatatx l-opportunita` li tressaq provi sabiex tiġġustifika l-kontumaċja tagħha.

2.8 B'sentenza tat-2 ta' Marzu 2018, it-talba ġiet miċħuda, wara li l-Qorti tal-Appell ikkonkludiet li mill-atti tal-kawża ma tirriżulta li tressqet ebda prova sabiex ir-rikorrenti tiġġustifika l-kontumaċja.

2.9 Fl-14 ta' Mejju 2019 l-attriċi ippreżentat il-kawża tal-lum fejn ilmentat minn ksur tal-jedd fundamentali ta' smigħ xieraq kif imħares bl-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u l-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni. Ilment bażat fuq l-allegazzjoni li l-ewwel Qorti kienet ċaħdet it-talba tal-attriċi sabiex tiġġustifika l-kontumaċja tagħha fil-kawża 572/2011. Issostni li l-Qorti tal-Appell kemm fl-appell u l-proċeduri ta' ritrattazzjoni żbaljat meta kkonkludiet li l-attriċi kienet naqset milli tressaq provi sabiex tiġġustifika l-kontumaċja. F'kull każ jibqa' il-fatt li l-preżentata tat-tweġiba ġuramentata ġurnata waħda tard ma kellha qatt twassal għal dak li fil-fatt ġara.

Illi b'dan is-succint tal-fatti kif esposti mill-Qorti Kostituzzjonali u hawnekk abbraccjati, il-Qorti tqis illi ghall-finijiet tad-decizjoni illi hawnekk qed tinghata fit-termini ta' dan illi talbet il-Qorti Kostituzzjonali bis-sentenza taghha tal-25 ta' Frar 2021, is-segwenti provi prodotti quddiem din il-Qorti jiksbu rilevanza partikolari.

Isaac Grima (direttur tas-socjeta` rikorrenti) ighid illi l-kumpannija minnhu rapprezentanta (hawnekk rikorrenti) kienetipprezentat kawza kontra Jeremy u Nydia Debono – 373/2011 - sabiex tithallas ghall-appalt ta` xogholijiet li kienu saru fil-pool tad-dar tal-konvenuti.

Minn naha tieghu, Jeremy Debono ghan-nom tal-kumpannija Concorde Developments Limited ipprezenta kawza kontra s-socjeta' hawnekk rikorrenti dwar l-istess xogholijiet – 572/2011. Din hija l-kawza illi qed taghti lok ghal dawn il-

proceduri. Dan ghaliex ix-xhud jikkontendi illi f'din il-kawza il-kumpannija tieghu ma setghux jiddefendu ruhhom u l-Qorti tat sentenza fit-2 ta` Ottubru 2012 fejn ma akkordatx favur Concorde l-ammont kollu li tieghu kienet qeghda tippretendi li tithallas, imma parti minnhu.

Jispjega illi l-kumpannija tieghu (hawnekk rikorrenti) appellat minn dik id-decizjoni u l-Qorti ta` l-Appell fis-sentenza taghha laqghet parti mill-aggravji taghha.

Mhux kuntenti bir-rizultat ahhari, il-kumpannija rikorrenti pprezentat procedura ta` ritrattazzjoni. It-talba taghha ghal ritrattazzjoni kienet michuda.

Il-konsegwenza ta` dan kollu kien illi l-kumpannija tieghu kellha thallas lis-socjeta` Concorde Developments Ltd l-ammont ta` kwazi sebghin elf Euro.

Ix-xhud ighid illi qatt ma kien sema` bil-frazi `*kontumacja*`, u jzid ighid illi kien sema' bil-kawza miftuha kontra taghhom minn Concorde biss wara li kienet deciza.

Mix-xhiedha ta' **Jeremy Debono**, direttur ta` Concorde Developments Limited, jirrizulta illi B. Grima & Sons Limited kienet hallset lil Concorde Developments Limited l-ammonti kollha li kienu dikjarati mill-Qorti bhala dovuti lilha bhala konsegwenza tal-kawza li Concorde kienet ipprezentat.

Ikkunsidrat ulterjorment :

Illi mill-atti tal-kawza 572/2011 deciza mill-Prim Awla tal-Qorti Civili fit-2 ta' Ottubru 2012, li hija l-kawza li tat lok ghall-odjerni proceduri kif fuq msemmi, jirrizulta illi B. Grima & Sons Limited kienet notifikata bir-rikors guramentat fl-20 ta` Lulju 2011 (vide tergo fol 6) billi r-rikors thalla f'idejn Joshua Grima.

Jirrizulta ukoll, u fatt dan li mhux ikkontestat, illi r-rikors guramentat kien anke jikkontjeni l-Avviz kif mitlub mil-ligi fis-sens illi minn jircievi r-rikors kellu ghoxrin jum biex jirrispondi mid-data tan-notifika u li jekk dan ma jsirx, il-Qorti tghaddi biex taghti decizjoni skond il-ligi. Dan l-Avviz isir ai termini tal-artikolu 156(1)(d) tal-KAP 12 tal-Ligijiet ta' Malta, u dan sar kif jitlob l-istess provvediment, b'ittri ċari u preċiżi taħt l-intestatura tal-Qorti.

Jirrizulta illi fl-10 ta' Awissu 2011 kienet intavolata risposta guramentata ta' B. Grima & Sons Limited, mahlufa pero` fid-9 ta' Awissu 2011 minn Adam Grima in rapprezentanza tal-istess socjeta' hemmek intimata, quddiem il-Prokuratur Legali Jean-Pierre Busuttil.

Jirrizulta fattwalment ghalhekk illi r-risposta guramentata ta' B. Grima & Sons Limited, skond it-timbru ufficjali tal-Qorti bid-data 10 ta' Awissu 2011, kienet intavolata tardivament b'gurnata.

Ikkunsidrat ulterjorment :

Illi huwa importanti issa ghall-finijiet ta' din id-decizjoni, illi jigi identifikat, x'sar fl-ewwel seduta tal-kawza 572/2011 u dak li gara sal-ghoti tas-sentenza tal-Prim Awla tal-Qorti Civili.

Jirrizulta illi fl-ewwel appuntament tal-kawza, li kien fil-**5 ta` Ottubru 2011**, Concorde Developments Limited, wara li rrilevat illi r-risposta guramentata kienet ipprezentata tard, talbet l-isfilz tar-risposta guramentata. Min-naha taghha, B. Grima & Sons Limited, filwaqt li kkonfermat li d-data tal-gurament fir-risposta guramentata kienet id-9 ta` Awissu 2011, it-timbru tal-prezentata '*ghal xi raguni*' (kliem id-difensur ta` B. Grima & Sons Limited) kien qed *jirrifletti mod iehor* (kliem l-istess difensur). Ghalhekk B. Grima & Sons Limited talbet li tiggustifika l-kontumacja.

Illi l-Qorti thoss opportun illi tirriproduci f'din is-sentenza dak li gie verbalizat f'dik l-udjenza, almenu l-parti rilevanti ghall-kaz odjern.

> *Meta ssejhet il-kawza dehru Dr Kevin Camilleri Xuereb ghas-socjeta' attrici u Dr Tonio Cachia ghas-socjeta' konvenuta.*
>
> *Dr Kevin Camilleri Xuereb jirrileva illi n-nota ta' eccezzjonijiet giet ipprezentata tard b'gurnata u ghalhekk jitlob l-isfilz.*
>
> *Dr Tonio Cachia jirrileva illi hekk jidher mill-atti izda s-socjeta' konvenuta halfet l-eccezzjonijiet fit-terminu preskritt izda ghal xi raguni t-timbru tal-Qorti qed jirrifletti mod iehor. Jitlob li jiggustifika l-kontumacja.*
>
> *Il-Qorti wara li semghet id-difensuri tal-partijiet tiddikjara li f`dawn c-cirkostanzi il-ligi hi cara u ma ghandhiex il-jedd jew fakulta li tuza d-diskrezzjoni taghha biex tissana dak li l-ligi tikkmanda b`mod car. Ghalhekk fic-cirkostanzi l-Qorti tilqa` t-talba ghal isfilz tal-eccezzjonijiet tas-socjeta` konvenuta stante li ipprezentati tardivament u tordna li l-eccezzjonijiet jigu imnehhija mill-atti.*

Jirrizulta ukoll illi wara kien konkluz il-gbir tal-provi, is-socjeta' hemmek intimata hawnekk rikorrenti, B. Grima & Sons Ltd, nghatat il-fakolta` li tipprezenta nota ta` sottomissjonijiet, kif fil-fatt ghamlet fil-31 ta` Lulju 2012.

Ikkunsidrat ulterjorment:

Illi jirrizulta illi s-socjeta' hawnekk rikorrenti B. Grima & Sons Limited intavolat Appell u li wiehed mill-aggravji kien illi l-ewwel Qorti sfilzat ir-risposta guramentata bla ma hallietha tiggustifika l-kontumacja taghha.

Illi l-appell kien deciz fis-27 ta` Jannar 2017 u kien michud l-aggravju tal-appellanti li l-ewwel Qorti sfilzat ir-risposta guramentata bla ma thalliet tiggustifika l-kontumacja taghha.

Illi l-Qorti tal-Appell qalet hekk fuq dan il-punt :

*Illi in kwantu l-appell principali jitratta l-ordni tal-ewwel Qorti tal-5 ta' Ottubru 2011 ghall-isfilz tar-risposta tas-socjeta' konvnuta u konsegwentement l-istat kontumaci taghha, minn ezami tal-fatti kif zvolgew quddiem l-ewwel Qorti jirrizulta pacifiku li r-risposta guramentata saret tardiva. Ghalkemm is-socjeta' konvenuta talbet li tiggustifika l-kontumacja, hija illimitat ruhha billi irrilevat li ghalkemm l-eccezzjonijet gew mahlufa fit-terminu preksritt, "**<u>ghal xi raguni</u>**" t-timbru tal-Qorti jirrifletti mod iehor. Fir-rikors tal-Appell is-socjeta' konvenuta tittanta talloka r-responsabbilita' ta' dan in-nuqqas lir-Registru tal-Qorti, izda fil-verita' mill-atti tal-kawza ma tirrizulta li tressqet ebda prova sabiex tittenta tiggustifika l-istat kontumaci taghha. Hija attribwit it-tardivita' ghal raguni vaga, li jista' jfisser hafna u mhux necessarjament nuqqas da parti tal-amministrazzjoni tal-Qorti.*

*Ghandu jinghad mal-ewwel li l-istitut tal-kontumacja huwa msejjes fuq il-presuppost li l-konvenut, bin-nuqqas tieghu li jwiegeb ghall-pretensjonijiet u t-talbiet tal-parti attrici, ikun wera contumelia (li tfisser insult) u dispett lejn is-sejha tal-Qorti biex jidher quddiemha. Dan id-dispett il-ligi thares lejh bhala ghemil li jisthoqqlu piena – dik li ma jkunx jindahal fit-tressiq ta' provi billi dan jammonta ghal formza ta' dizordni socjali (ara f'dan is-sens id-decizjoni fil-kawza fl-ismijiet **Vella pro et nomine v. Vella**, Appell Kummercjali, 21 ta' Mejju 1993, Kollez. Vol. LXXVII – II – 170).*

*Kif kellha okkazjoni din il-Qorti tirrileva fis-sentenza taghha tat-28 ta' Jannar, 2005, fil-kawza fl-ismijiet **Noel Calleja et v. Middlesea Valletta Life Assurance Co. Limited**, maz-zmien dan l-istitut nghata diversi interpretazzjonijiet, izda gew elenkati numru ta' principji sabiex tinghata certu konsistenza fid-decizjonijiet tal-Qrati taghna fir-rigward, meta nghad:*

*Decizjoni li fil-fehma ta' din il-Qorti serviet bhala punt ta' tluq ghal dak li jikkoncerna l-istitut tal-kontumacja u l-principji li ghandhom jirregolawha hija dik fl-ismijiet **Vittoria Cassar vs Carmelo Vassallo** deciza mill-Qorti ta' l-Appell (Sede Inferjuri) fid-29 ta' Mejju 1937 (Vol XXIX.i.1581) mill-Imhallef William Harding fejn fiha gew elenkati l-principji li gejjin;*

(1) Il-kontumacja ma tistax tigi ritenuta gustifikata jekk kienet volontarja;

(2) Lanqas tista' tigi gustifikata jekk kienet almenu kolpuza;

(3) Biex ikun hemm lok ghall-gustifikazzjoni hemm bzonn li tigi pruvata kawza gusta;

(4) Din il-kawza gusta ghandha tkun tikkonsisti f'impediment legittimu;

(5) L-impediment, biex ikun legittimu, ghandu jkun indipendenti mill-volonta` tal-kontumaci;

(6) L-izball m'hux impediment legittimu jekk ma jkunx zball invincibbli, ghaliex jekk ikun vincibbli, allura jigi ekwiparat ghall-kolpa;

(7) Dan l-impediment legittimu jista' jkun, kif intqal, "una necessita' impellente di chiamata ad altri doveri imprescindibili";

(8) L-impossiblita' li wiehed jidher ghas-subizzjoni jew almenu d-diffikulta` gravi, biex tista' tikkostitwixxi impediment legittimu ghandha tkun fizika, u eccezzjonalment biss tista' tkun morali".

Kif inghad qabel, f'dan il-kaz ma saritx il-prova tal-kawza gusta li setghet tiggustifika l-kontumacja, jew li tali kawza gusta kienet tikkostitwixxi impediment legittimu, jew zball invincibbli li ma jammontax ghal kolpa. Ghalhekk f'dan il-kaz, is-socjeta' konvenuta ma sehhiliex li tissana l-pozizzjoni taghha. Ma kien jinkombi fuq hadd ghajt is-socjeta' konvenuta li tiggustifika r-raguni l-ghala r-risposta taghha saret tardivament, permezz tal-provi opportuni, kif wara kollox jipprovdi l-Artikolu 158(10) tal-Kodici ta Organizzazzjoni u Procedura Civili. Ghalkemm din il-Qorti taqbel mal-argument mressaq mill-konvenuta, fis-sens li kontrarjament ghal dak li nghad mill-ewwel Qorti, ai termini tal-imsemmi artikolu tal-ligi, dik il-Qorti ghandha l-jedd u l-fakolta' li tuza d-diskrezzjoni taghha, sabiex tevalwa c-cirkostanzi mressqa quddiemha li jistghu jwasslu li l-kontumacja tal-konvenut tigi sanata, jekk kemm il-darba tirrizulta raguni tajba, f'dan il-kaz is-socjeta' konvenuta falliet, meta naqqset li tressaq kwalunkwe prova li setghet tiggustifika s-sitwazzjoni taghha.

Inoltre' kif jirrizulta mill-verbal tas-seduta tal-5 ta' Ottubru 2011 , fl-ewwel data appuntata ghas-smigh, hadd mid-diretturi jew rapprezentant iehor tas-socjeta' konvenuta (ghajr ghad-difensur legali taghha), ma ndenja ruhu jidher quddiem l-ewwel Qorti. Dan jikkontrasta sew ma' principju iehor li jista' jinstilet mill-gurisprudenza citata mis-socjeta' konvenuta u cioe`, li meta konvenut jidher personalment fl-ewwel appuntament tal-kawza, dan jitqies bhala turija li ma kienx hemm dak id-disrispett lejn l-Awtorita' tal-Qorti, li jrid jirrizulta biex il-kontumacja ma tigix gustifikata.

Fil-fatt fis-sentenza ta' din il-Qorti appena citata qabel, jinghad ukoll li ghalkemm gustifikazzjoni merament bazata fuq il-prezenza tal-konvenut fl-ewwel appuntament tal-kawza ma huwiex bizzejjed bhala turija li ma hemmx dispett jew kontumacja lejn l-awtorita` gudizzjarja,

Dik il-prezenza ta' l-imharrek – fatt fih innifsu pozittiv – hija invece mehtiega bhala parti mill-indagni li tkun trid issir mill-Qorti biex tistabilixxi jekk kienx hemm tassew "kawza gusta" jew le. Dan hu hekk ghar-raguni li l-gustifikazzjoni ta' kontumacja ghandha tibqa' titqies bhala eccezzjoni ghar-regola li l-imharrek hu tenut li jwiegeb bil-miktub b'nota fiz-zmien stipulat fil-Kodici ta' Organizzazzjoni u Procedurali Civili, u bhala tali l-eccezzjoni m'ghandha qatt tipprevali u tissupera dik li hija r-regola.

Applikati dawn il-principji ghal kaz in ezami, jirrizulta illi s-socjeta' konvenuta falliet fuq iz-zewg fronti, kemm li tressaq provi biex tiggustifika l-kontumacja taghha, kif ukoll li tidher fl-ewwel jum appuntat mill-ewwel Qorti, ghas-smigh tal-kawza.

Ikkunsidrat ulterjorment:

Illi fis-sentenza tal-Qorti tal-Appell tat-2 ta' Marzu 2018, allura s-sentenza ghar-rikors ta' ritrattazzjoni li sar mis-socjeta' hawnekk rikorrenti B. Grima & Sons Limited, il-Qorti tal-Appell tenniet hekk :

> *Ezami tas-sentenza li qed tintalab ritrattazzjoni taghha jinsika car u tond li l-argument tas-socjeta' rittrattanti ma hux fattwalment korrett. Kull ma jinghad fis-sentenza tal-appell hu li 'Fir-rikors tal-appell is-socjeta` konvenuta tittanta talloka r-responsabbilita' ta' dan in-nuqqas lir-registru tal-Qorti, izda fil-verita' mill-atti tal-kawza ma tirrizulta li tressqet ebda prova sabiex tittenta tiggustifika l-istat kontumaci taghha'. Dan mhu zball xejn ghax dan hu dak li verament jirrizulta. Ma hemm ebda assunzjoni ta' xejn. Huwa fatt illi '<u>mill-atti tal-kawza ma tirrizulta ebda prova sabiex tittenta tiggustifika l-istat kontumaci taghha</u>'. Qalet sew il-Qorti li kien jinkombi fuq is-socjeta' konvenuta li ggib provi biex tiggustifika l-kontumacja taghha u mill-atti tali provi ma kien jirrizulta illi li gew prodotti ghalkemm kjarament fl-ewwel istanza is-socjeta` ritrattandi kienet allegat nuqqas tar-Registratur tal-Qorti, li, kif inghad, ma giex ppruvat.*

Wara li ghamlet analazi tal-principji tad-dritt li jirregolaw l-istitut tar-ritrattazzjoni in generali u tad-disposizzjoni partikolari citata mir-ritrattandi fl-isfond tal-fattispeci tal-kaz odjern, il-Qorti tal-Appell ghaddiet biex cahdet it-talba ghar-ritrattazzjoni.

Ikkunsidrat ulterjorment:

Illi fir-rigward ta' dak li jrid jigi hawnekk deciz, ossia, jekk il-Prim Awla tal-Qorti Civili, fil-kawza 572/2011 deciza fis-27 ta' Jannar 2017, kissritx id-drittijiet fondamentali tas-socjeta' rikorrenti ai termini tal-Artikolu 39(2) tal-Kostituzzjoni u l-Artiklu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropeja meta allegatament naqset milli taghtiha d-dritt illi tiggustifika il-kontumacja taghha f'dawk il-proceduri, dak li qed tghid is-**socjeta` rikorrenti** jista' jingabar hekk:

a) mhix qeghda tghid illi l-Art 158(10) tal-Kap 12 fih innifsu huwa leziv tad-dritt ghas-smigh xieraq, imma li qed jinghad huwa li l-interpretazzjoni li tat l-Ewwel Qorti ghal dik id-disposizzjoni u l-applikazzjoni taghha mhux biss kienu zbaljati izda lesivi ghad-dritt taghha ghal smigh xieraq, in kwantu illi n-nuqqas tal-Ewwel Qorti kien illi fl-udjenza tal-5 ta` Ottobru 2011 ippronunzjat ruhha fis-sens illi d-disposizzjoni ma kenitx taghtiha diskrezzjoni li tqis jekk il-kontumacja taghha kenitx gustifikata jew le,
b) li l-konvenut m`ghandux ikun privat minn difiza ghaliex ir-risposta guramentata tkun prezentata tard u dan b`omagg ghal *audi alteram partem* li huwa principju ewlieni tal-gustizzja naturali,
c) li ghall-izball ta` terz m`ghandux jigi ppregudikat konvenut li jiddefendi ruhu f`kawza,
d) li r-raguni ghaliex ma ressqet ebda prova ghall-gustifikazzjoni ta` kontumacja kienet ghaliex l-Ewwel Qorti ma taghthiex l-opportunita`, billi skont dik il-Qorti, l-Art 158(10) tal-Kap ma kienx jippermettilha dak l-ezercizzju.

Illi l-**Avukat tal-Istat** jissottometti minn naha tieghu illi l-fatt li s-socjeta' rikorrenti baqghet kontumaci ma jfissirx li hija tilfet d-drittijiet taghha jew li ammettiet it-talbiet attrici, ghaliex stat ta` kontumacja mhuwiex meqjus bhala ammissjoni anzi jitqies bhala kontestazzjoni. Li allura kien jibqa` l-obbligu tal-attur li jipprova b`mod sodisfacjenti t-talbiet tieghu. Lill-konvenut kontumaci minn naha l-ohra kien jibqaghlu d-dritt li jekk irid jipprezenta nota ta` sottomissjonijiet quddiem l-Ewwel Qorti qabel din taghti sentenza, u li anke jinterponi appell, kif fil-fatt ghamlet.

Jsostni illi ma tirrizulta l-ebda vjolazzjoni tal-jedd ghal smigh xieraq billi kien in-nuqqas tas-socjeta' rikorrenti li wassal biex issib ruhha fi stat ta` kontumacja. Il-fatt li wassal ghall-isfilz tar-risposta guramentata huwa mputabbli ghall-eghmil tar-rikorrenti.

Jghid illi ma kien hemm ebda sforz min-naha tar-rikorrenti sabiex tissana l-posizzjoni taghha u mill-atti ma jirrizultax illi saret xi talba formali sabiex tiggustifika l-kontumacja.

Minn naha taghha, is-socjeta` **kjamata fil-kawza** tghid illi ghandu jkun l-Avukat tal-Istat li jwiegeb ghall-allegata vjolazzjoni tad-drittijiet fundamentali tas-socjeta` rikorrenti. Tghid illi hija m`ghandhiex titqies bhala kontradittur ghar-rizultat li jrid jinkiseb mir-rikorrenti.

Issostni illi l-harsien tal-jedd ghal smigh xieraq ghandu dejjem jitqies fl-isfond tad-dritt tal-attur li jara li kawza li jkun ipprezenta tipprocedi u kif ukoll li l-interess tal-gustizzja jesigi li l-process gudizzjarju jiehu l-kors naturali tieghu. It-terminu ghall-prezentata tar-risposta guramentata stabbilit bl-Art 158 ntal-Kap 12 huwa ntiz sabiex jithares bilanc bejn l-interessi tal-partijiet kollha f`kawza. Issostni illi process gudizzjarju m`ghandux jigi dettat biss mir-rieda tal-konvenut.

Tghid li meta konvenut ma jipprezentax risposta guramentata fit-terminu legali, jitqieghed fi stat ta` kontumacja u bhala konsegwenza jirrimetti ruhu ghall-gudizzju tal-Qorti. Ma jkun hemm ebda vjolazzjoni tal-principju ta` *audi alteram partem* jekk lill-Qorti jirrizultalha li l-konvenut jew b`rieda jew bi traskuragni tieghu ma jobdix l-ordnijiet taghha u ma jipprezentax id-difiza tieghu kontra t-talbiet attrici skont il-ligi.

Issostni illi filwaqt illi l-Art 158(10) tal-Kap 12 jippermetti li konvenut igib prova sabiex jissodisfa lill-qorti li kellu raguni tajba ghaliex ma pprezentax ir-risposta guramentata, b'dana kollu fil-kaz tal-lum, ir-rikorrenti ma ghamlitx din il-prova.

Ikkunsidrat Ulterjorment:

Illi d-dispozizzjonijiet tal-ligi relattivi ghall-kaz in ezami huma s-segwneti:

L-Art 158(10) tal-Kap 12

Jekk il-konvenut jonqos li jipprezenta r-risposta guramentata msemmija f`dan l-artikolu, il-qorti tiddeciedi l-kawza bhallikieku l-konvenut baqa` kontumaci kemm-il darba ma jippruvax ghas-sodisfazzjon tal-qorti raguni tajba li ghaliha naqas li jipprezenta r-risposta guramentata fiz-zmien li jmiss. Il-qorti ghandha, madankollu, qabel ma taghti s-sentenza, taghti lill-konvenut zmien qasir li ma jistax jiggedded biex fih jaghmel sottomissjonijiet bil-miktub biex jiddefendi ruhu kontra t-talba tal-attur. Dawk is-sottomissjonijiet ghandhom jigu notifikati lill-attur li jkollu zmien qasir biex jirrispondi.

L-Art 39(2) tal-Kostituzzjoni

Kull qorti jew awtorità ohra gudikanti mwaqqfa b`ligi ghad-decizjoni dwar l-ezistenza jew l-estensjoni ta` drittijiet jew obbligi civili ghandha tkun indipendenti u imparzjali; u meta l-proceduri ghal decizjoni bhal dik huma mibdija minn xi persuna quddiem qorti jew awtorità ohra gudikanti bhal dik, il-kaz ghandu jigi moghti smigh xieraq gheluq zmien ragonevoli.

L-Art 6(1) tal-Konvenzjoni

Fid-decizjoni tad-drittijiet civili u ta` l-obbligi tieghu jew ta` xi akkuza kriminali kontra tieghu, kulhadd huwa ntitolat ghal smigh imparzjali u pubbliku fi zmien ragonevoli minn tribunal indipendenti u imparzjali mwaqqaf b`ligi.

A skans ta' ripetizzjoni, din il-Qorti sejra taghmel taghha l-insenjament u d-dottrina kif spjegata u mfissra fis-sentenza taghha tat-30 ta' Gunju 2020.

Issir ghalhekk referenza ghal xi siltiet mill-ktieb **"Law of the European Convention on Human Rights** ta' **Harris, O`Boyle u Warbrick**[1] li b'referenza ghall-Artiklu 6 tal-Konvenzjoni Ewropeja ighidu:-

The Court also allows States a wide margin of appreciation as to the manner in which national courts operate … A consequence of this is that in certain contexts the provisions of Article 6 are as much obligations of results as of conduct, with national court being allowed to follow whatever particular rules they choose so long as the end result can be seen to be a fair trial.[2]

[1] Second Edition : 2009 : OUP
[2] Pagna 202

In some contexts a breach of Article 6 will only be found to have occurred upon proof of "actual prejudice" to the applicant.[3]

Article 6 does not control the content of a state`s national law; it is only a procedural guarantee of a right to a fair hearing in the determination of whatever legal rights and obligations a state chooses to provide in its law.[4]

The right to a fair hearing supposes compliance with the principle of equality of arms. This principle, which applies to civil as well as criminal proceedings, requires each party to be given a reasonable opportunity to present his case under conditions that do not place him at a substantial disadvantage vis-à-vis his opponent. In general terms, the principle incorporates the idea of a fair balance between the parties.[5]

Minn nha l-ohra, din il-Qorti kienet ghamlet referenza ghal zewg decizjonijiet tal-Qrati lokali, wahda fl-ismijiet **Joseph Emanuel Ruggier et v. Joseph Oliver Ruggier**[6] fejn il-Qorti Kostituzzjonali kienet qalet :

… l-istitut tal-kontumacja mhuwiex fih innifsu inkompatibbli mal-imsemmi principju tal-gustizzja naturali u mal-Artikolu 6 tal-Konvenzjoni jew l-Artikolu 39 tal-Kostituzzjoni. Dan ghaliex id-dritt tal-konvenut li jidher ghall-process gudizzjarju u jiddefendi ruhu kontra t-talbiet li jsiru kontrih ma jistax jitqies f`termini assoluti ghaliex tali dritt jista` jigi rinunzjat. Ir-retta amministrazzjoni tal-gustizzja tirrikjedi li jinstab bilanc ragjonevoli bejn dan id-dritt ta` smigh xieraq li kull konvenut huwa ntitolat ghalih min-naha wahda, u d-dritt tal-attur u l- interess tal-gustizzja in generali min-naha l-ohra, sabiex il-process gudizzjarju mibdi jkun jista` jiehu l-kors normali tieghu. Jekk dan il-bilanc ma jinstabx, il-process gudizzjarju jista` jsir unikament dipendenti fuq il-volonta` tal-konvenut, u b`hekk l-istess process jista` jisfa` indebitament intralcjat minn dak il-konvenut li jkun malintenzjonat.

Huwa manifest li biex il-principju fundamentali tal-gustizzja procedurali audi alteram partem ma jigix applikat fil-prattika fil-process gudizzjarju jkun irid jirrizulta lill-Qorti li hemm ragunijiet cari u univoci li juru effettivament li l-konvenut ghax irid, jew bi traskuragni, jrid jiddizobedixxi l-ordni tal-Qorti biex jidher ghas-smigh tal-kawza u jirrispondi ghall-gudizzju, u b`hekk ikun effettivament wera li rrinunzja ghad-dritt fundamentali tieghu li l-Qorti tisma` x`ghandu xi jghid bid- difiza tieghu nnifsu.

---

[3] Pagna 204
[4] Pagna 224
[5] Pagna 251
[6] 3 ta' Frar 2009

Ghamlet ukoll referenza ghas-sentenza li nghatat mill-Qorti Kostituzzjonali fil-kawza fl-ismijiet **Rea Ceramics Ltd v. Kunsill Malti ghall-Isport et**[7] fejn inghad :

> *Din il-Qorti tikkonsidra opportun li tirriferi ghal certu principji rigwardanti l-istitut tal-kontumacja, kemm dwar ir-ratio legis tieghu, kif ukoll dwar il-mod kif in-nuqqas tal-konvenut jista` jigi sanat jekk jipprova ghas-sodisfazzjon tal-Qorti li n-nuqqas tieghu li jipprezenta l-eccezzjonijiet fit-terminu preskritt mil-ligi kien fic-cirkostanzi gustifikat.*
>
> *L-istitut tal-kontumacja huwa msejjes fuq il-presuppost li l-imharrek, bin-nuqqas tieghu li jwiegeb ghax-xilja u t-talba da parti tal-attrici, ikun wera dispett lejn is-sejha ghall-Qorti biex jidher quddiemha, liema dispett il-ligi thares lejh bhala ghemil li jisthoqqlu piena – dik li ma jkunx jista` jindahal fit-tressiq ta` provi billi dan jammonta ghal forma ta` dizordni socjali. Maz-zmien il-qrati Maltin iddecidew li r-rigorozita` tal-procedura ghandha tigi mitigata fis-sens li fejn il-Qorti tkun sodisfatta li ma kien hemm ebda nuqqas volut min- naha tal-persuna mharrka li jista` jammonta ghall-htija, m`ghandu jkun hemm l-ebda diffikulta` li l-kontumacja titqies bhala wahda gustifikata. Di fatti l-gurisprudenza interpretattiva stabbliet certu fatturi li jirrendu l-kontumacja mhux gustifikabbli. Dawn huma fil-kaz li l-kontumacja: kienet volontarja jew kolpuza; jew priva minn kawza gusta; jew mankanza ta` impediment legittimu da parti tal-imharrek li kien pogga lill-istess fl-impossibilita` jew f`diffikulta` gravi li jipprezenta n-nota tal-eccezzjonijiet tieghu; jew ma kienx kaz ta` zball invincibbli .*
>
> *Ukoll bl-Att XXIV/1995 iz-zmien preskritt mil-ligi ghall-prezentata tan-nota tal-eccezzjonijet tal-konvenut gie estiz ghal 20 jum, u fil-kaz ta` kontumacja nghatat anke l-possibilita` ta` prezentata ta` nota ta` osservazzjonijiet, biex hekk kif jghid l-Artikolu 158[10] tal-Kap. 12, il-konvenut kontumaci jiddefendi ruhu kontra t-talba tal-attur, u dan fuq il-principju li l-kontumacja mhijiex ammissjoni jew semplici walk-over izda hija kontestazzjoni u allura xorta wahda l-attur jibqalu l-oneru li jressaq provi sodisfacenti in sostenn tat-talba tieghu.*
>
> *Min-naha tieghu l-kontumaci ghandu l-fakolta` li jiddefendi ruhu billi jipprezenta nota ta` sottomissjonijiet bil-miktub, u wkoll billi jappella, kemm dwar is-sentenza li l-ewwel Qorti tkun iddecidiet li l- kontumacja ma kenitx gustifikata, kif ukoll mis-sentenza finali fuq il-mertu. Ghandu wkoll il-fakolta` li jipprova jiggustifika l-kontumacja fl-istadju tal-appell, u, fil-kaz ta` ezitu negattiv fir-rigward, ghandu l-fakolta` li fl-appell jittratta dwar il-meritu.*

Ikkunsidrat ulterjorment:

Maghmula cari l-osservazzjonijiet hawn fuq esposti, jifdal ghalhekk issa illi din il-Qorti tezamina, tistharreg u tiddeciedi dwar jekk dak li gara fil-kawza 572/11 gewx

[7] 18 ta` Lulju 2014

lezi d-drittijiet fondamentali tas-socjeta' rikorrenti, senjatament bi ksur tal-Artiklu 39(2) tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-Artiklu 6(1) tal-Konvenzjoni Ewropeja hawn fuq citati. U dan dejjem fil-kuntest ta' jekk, il-Prim Awla tal-Qorti Civili, fil-kawza 572/2011 deciza fis-27 ta' Jannar 2017, kisritx id-drittijiet fondamentali tas-socjeta' rikorrenti ai termini tal-Artikoli msemmija meta allegatament naqset milli taghtiha d-dritt illi tiggustifika l-kontumacja taghha f'dawk il-proceduri.

Jibda' biex jinghad illi s-socjeta' rikorrenti sserrah it-talbiet taghha fuq numru ta' premessi, mill-liema johrog car illi hija qed tippremetti illi dak li gara fil-5 ta' Ottubru 2011, gara "*f'dawk il-ftit minuti*"[8]. Tippremetti ukoll illi s-socjeta' rikorrenti giet "*effettivament mcahhda mid-dritt illi tiddefendi l-kawza*"[9]. Tikkontendi ukoll illi hija kienet talbet illi tiggustifika l-kontumaci taghha u ma nghatatx dan id-dritt, izda l-Qorti bi zball kienet stqarret u ikkonkludiet illi "*kienu nghataw id-dritt jiggustifikaw il-kontumacja taghhom izda naqsu milli jgibu l-provi ghal dan*"[10].

Il-Qorti trid tosserva illi tali dikjarazzjonijiet/premessi, illi inoltre' is-socjeta' rikorrenti ssejjes it-talbiet taghha fuqhom, huma fattwalment u legalment skorretti. Dan qed jinghad peress illi dak li gara fil-5 ta' Ottubru 2011 ma kienx ir-rizultat ta' ftit minuti (seduta fl-awla) – imma meta wiehed jikkunsidra illi r-rikors guramentat kien lilha notifikat fl-20 ta' Lulju 2011, ossia xaghrejn u nofs qabel is-smigh tal-kawza, allura altru milli ftit minuti.

Dan qed jinghad peress illi meta s-socjeta' rikorrenti giet notifikata bir-rikors guramentat, hija kienet ben mgharrfa, kif trid il-ligi, illi jekk ma tirrispondix fi zmien ghoxrin jum, allura l-Qorti kienet tghaddi biex taghti d-decizjoni. Anzi, kif titlob ukoll il-ligi kien hemm l-Avviz sabiex hija tkellem Avukat minghajr dewmien.

Gara x'gara, il-fatt jibqa' illi r-riposta guramentata giet pprezentata fl-10 ta' Awissu 2011, allura gurnata tard. Imma addirittura bejn din id-data u d-data tas-smigh kien hemm max-xaghrejn zmien, u minn mkien ma jirrizulta illi f'dawk ix-xaghrejn, is-socjeta` rikorrenti ghamlet xi haga biex tittenta tiggustifika l-kontumaci taghha. Anzi, l-anqas li setghet taghmel kien illi hija tkun prezenti, mqarr permezz ta' ufficjal taghha, ghas-seduta tal-5 ta' Ottubru 2011, imma lanqas dak ma kien il-kaz.

Huwa ghalhekk illi l-Qorti tqis illi t-trapass ta' zmien bejn in-notifika tar-rikors guramentat u l-ewwel udjenza, ukoll u inkorporat fih, iz-zmien bejn il-prezentata tar-risposta u l-ewwel udjenza, ma jistghax jigi injorat u ghandu jitqies bhala zmien illi fih is-socjeta' rikorrenti setghet hadet passi, mqarr billi tipprezenta talba biex immedjatament tiggustifika l-kontumacja jew tkun hi li tigbed l-attenzjoni tal-Qorti illi kien hemm diskrepanza bejn id-data tal-gurament u dik tal-prezentata.

La sar dan u lanqas ma kienet prezenti in fl-Awla is-socjeta` rikorrenti (hemmek intimata) u fid-dawl tal-insenjamenti hawn fuq maghmula, dan kollu immilita kontriha, imma fuq kollox, imur biex iwassal lill-Qorti tghid illi dak li gara ma garax fi

---

[8] It-tielet premessa
[9] Ir-raba' premessa
[10] Il-hames premessa

ftit minuti, imma minn ferm ferm qabel. U għalhekk illi l-premessa tas-soċjeta` rikorrenti, fis-sens illi kollox ġara fi ftit minuti, m'għandiex mis-sewwa.

L-istess kif m'għandiex mis-sewwa l-premessa l-oħra hawn fuq ċċitata, ossia illi hija giet imcahhda milli tiddefendi l-kawża. Il-liġi tagħna hija ċara u d-drittijiet kollha illi s-soċjeta` rikorrenti (hemmek intimata) kienet tgawdi una volta dikjarata kontumaċi, ngħatgħula. Mhux biss id-dritt illi tipprezenta nota ta' sottomissjonijiet (kif fil-fatt għamlet), imma anke d-dritt ta' Appell (kif fil-fatt sar) u ulterjorment id-dritt illi titlob ritrattazzjoni (kif fil-fatt sar).

Issa huwa minnhu illi l-liġi tagħna tistabilixxi illi konvenut illi jaqa' kontumaċi ma jistgħax iressaq provi, imma huwa minnhu ukoll illi l-kontumaċi ma hix ammissjoni. Filwaqt illi jiġi mfakkar illi s-soċjeta' rikorrenti mhix qed tuża din il-kawża sabiex tilmenta minn lezjoni ta' drittijiet fondamentali konsegwenza ta' xi disposizzjoni tal-liġi (senjatament l-artiklu 158 tal-KAP 12 tal-Liġijiet ta' Malta), irid jingħad illi minn qari akkurat tal-proċess, din il-Qorti tasal biex tikkonkludi illi safejn kien possibbli illi l-Qorti Ċivili, Prim Awla, tiehu konjizzjoni ta' dak li kellha u setgħet tgħid is-soċjeta' rikorrenti (hemmek intimata kontumaċi) – dan għamlitu. U rrizultat intwera. Bizzejjed jingħad illi s-somma mitluba mill-hemmek soċjeta' rikorrenti ma ġietx akkordata, imma ġie akkordat ammont ferm anqas. Mhux lanqas għaliex is-soċjeta` hemmek intimata kontumaċi għamlet, fin-nota ta' osservazzjonijiet tagħha (para 8 sa 11), il-kummenti u l-argumenti tagħha għaliex dehrilha illi l-ammont pretiż kien wieħed esaġerat u/jew mhux dovut.

Din il-Qorti tikkonkludi illi b'dak kollu li ġara wara illi hija ġiet kkonfermata mill-Qorti bħala intimata kontumaċi sar fil-parametri tal-liġi, b'rispett shih lejn id-drittijiet shaħ tagħha, mhux lanqas illi tagħmel dak li setgħet f'kaz ta' intimata kontumaċi biex tiddefendi ruħha għall-kawża li kienet saritilha.

Dan iġib lill-Qorti għal premessa oħra żbaljata, forsi l-aktar premessa importanti fil-kuntest tad-deċiżjoni li qegħda hawnekk tingħata. Is-soċjeta' rikorrenti ssostni illi hija kienet talbet illi tiġġustifika l-kontumaċi tagħha u ma ngħatatx dan id-dritt, iżda l-Qorti bi żball kienet stqarret u ikkonkludiet illi "*kienu ngħataw id-dritt jiġġustifikaw il-kontumaċja tagħhom iżda naqsu milli jġibu l-provi għal dan".*

Din il-Qorti, a skans ta' repetizzjoni, qed tagħmel tagħha il-kostatazzjonijiet kemm fattwali u kif ukoll legali, kemm tal-Qorti tal-Appell (kawża 572/11) fid-deċiżjonijiet tagħha tas-27 ta' Jannar 2017 u kif ukoll dik tat-2 ta' Marzu 2018, ukoll ta' din il-Qorti tat-30 ta' Ġunju 2020 u tal-Qorti Kostituzzjonali tal-25 ta' Frar 2021 (kawża 77/2019) sa fejn dawn ġew hawn fuq riprodotti u huma applikabbli għal każ odjern u dak li jrid jiġi deċiż hawnekk.

B'zieda ma' dawn il-kostatazzjonijiet, din il-Qorti trid tghid illi qed taghti piz xieraq u dovut lil dak li gie vverbalizzat fl-udjenza tal-5 ta 'Ottubru 2021 quddiem il-Prim Awla tal-Qorti Civili. L-importanza u l-portata ta' verbal huwa ben maghruf.

Il-Qorti tinnota qabel xejn illi l-isfilz tar-risposta tardiva intalab wara li ngieb a konjizzjoni tal-Qorti illi l-istess nota kienet tardiva. Tinnota ukoll illi ma deher ebda rapprezentat tas-socjeta' hemmek intimata, la xi direttur taghha, la Joshua Grima li kien ircieva l-att u lanqas Adam Grima illi kien halef ir-risposta guramentata.

Il-Qorti tinnota ukoll dak li vverbalizza d-difensur tas-socjeta' hemmek intimata (hawnekk rikorrenti) ossia illi "*ghal xi raguni t-timbru tal-Qorti qed jirrifletti mod iehor*". Meta kienet tirrizulta t-tardivita' mill-atti stess ghal almenu sitt gimghat qabel dik l-udjenza, l-icken haga illi wiehed kien jistenna kien illi l-gustifikazzjoni ma tkunx ibbazata fuq "*ghal xi raguni stramba*" – imma ghal xi raguni ferm aktar fattwali u b'sahhitha biex fit-termini hawn fuq diskussi, il-Qorti thossha komda illi tilqa' l-gustifikazzjoni u b'hekk tippermetti r-risposta.

Il-Qorti tinnota ulterjorment illi mkien mill-verbal ma jirrizulta illi d-difensur tas-socjeta` intimata ma talab illi jressaq xi provi. U allura il-qari tal-verbal bilfors irid jinftiehem illi l-qorti semghet x'kienet il-gustifikazzjoni mressqa mid-difensur tas-socjeta` intimata (allura *ix-xi raguni* li t-timbru tal-qorti jirrifletti mod iehor) permezz ta' trattazzjoni minghajr ma saret talba biex jitressqu provi, u in segwitu ghal dan, korrettament, tghid din il-Qorti, il-Prim Awla ghamlet id-decizjoni taghha.

Mill-verbal ma jirrizultax illi saret talba ghall-produzzjoni ta' provi sabiex is-socjeta' hemmek intimate tittenta tiggustifika l-kontumacja taghha, lanqas ma jirrizulta xi dikjarazzjoni tal-Qorti fis-sens illi kienet qeghda tichad tali talba, imma jirrizulta biss, ghaliex il-qorti semghet lid-difensuri tal-partijiet, illi l-attentat ta' gustifikazzjoni tal-kontumacja tas-socjeta` rikorrenti (hemmek intimata) sar biss permezz ta' trattazzjoni.

Imma fid-dawl ta' dan, certament ma jistghax jinghad illi s-socjeta` intimata ma thallitx tressaq provi sabiex tiggustifka l-kontumacja. U korrettament il-Qorti tikkonkludi illi s-socjeta` intimata ma ressqitx provi sabiex tittenta tiggustifika l-kontumaci taghha.

Fil-fatt il-qorti ghaddiet sabiex iddegratat "*wara li semghet id-difensuri tal-partijiet*" – u allura jirrizulta illi d-difensuri tal-partijiet ttrattaw, imma mkien mill-verbal ma jirrizulta illi saret talba mis-socjeta' intimata biex tressaq provi. Jrid jinghad ulterjorment illi f'dik l-istess udjenza, fejn id-difensur tas-socjeta` intimata dehrlu illi kellu jaghmel talbiet, dawn ghamilhom u gew verbalizzati.

Din il-Qorti finalment jidhrilha illi l-Prim Awla tal-Qorti Civili, forsi anke minghjajr ma taf, uzat il-jedd u l-fakolta`li ttiha il-ligi u uzat id-diskrezzjoni taghha, sabiex tevalwa c-cirkostanzi mressqa quddiemha li jistghu jwasslu li l-kontumacja tal-konvenuta tigi sanata, jekk kemm –il darba tirrizulta raguni tajba li setghet tiggustifika s-sitwazzjoni taghha, u sabet illi ma kienx hemm tali gustifikazzjoni.

Illi ghalhekk din il-Qorti thoss illi t-talbiet tas-socjeta' rikorrenti huma msejjsa fuq premessi zbaljati u nfondati kemm legalment imma fuq kollox fattwalment, peress illi jirrizulta lil din il-Qorti illi s-socjeta` hemmek konvenuta falliet fuq iz-zewg fronti, kemm li tressaq provi biex tiggustifika l-kontumacja taghha, kif ukoll li tidher fl-ewwel jum appuntat mill-ewwel Qorti, ghas-smigh tal-kawza.

Applikati ghalhekk ghal dawn il-kostatazzjonijiet u konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti, il-principji u l-insenjamenti hawn fuq prodotti fir-rigward tal-artiklu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta u l-artiklu 6 tal-Konvenzjoni, din il-Qorti ma tisghax tasal biex tikkonkludi illi kien hemm lezjoni tad-drittijiet fondamentali tas-socjeta` rikorrenti kif minnha mitlub u pretiz b'din il-kawza.

GHALDAQSTANT, il-Qorti, ghar-ragunijiet hawn fuq moghtija u <u>salv</u> ghal dak gja deciz minn din il-Qorti u kkonfermat mill-Qorti Kostituzzjonali, qeghda taqta' u tiddeciedi billi tichad it-talbiet tas-socjeta' rikorrenti filwaqt illi tilqa' l-eccezzjonijiet mressqa mill-intimat Avukat tal-Istat u s-socjeta` kjamata in kawza Concorde Developments Limited.

Bl-ispejjes tal-kawza li ghandhom jigu sopportati mis-socjeta' rikorrenti.

Onor. Ian Spiteri Bailey
Imhallef

Marisa Bugeja
Deputat Registratur